

პოლიტეკონომიის ვიზუალიზაციები

მიხეილ ჯიბუტი

პროფესორი

საქართველოს ეკონომიკური

მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი

m_djibuti@yahoo.com

საგანგებო მდგომარეობა

2020 წლის 11 მარტს, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ კორონავირუსით ინფექციის COVID-19-ის პანდემიად გამოცხადების შემდეგ, მთელი მსოფლიო ფიზიკურ არსებობაზე - ჯამრთელობასა და სიცოცხლეზე შიშიანობამ მოიცვა. ვირუსის გავრცელების პროცესი მსოფლიო მასშტაბით, ხოლო მასთან ბრძოლა ლოკალურად - ცალკეული ქვეყნების მიხედვით განვითარდა. ევროპული გაგებით ოთხი - საქონლის, მომსახურების, სამუშაო ძალისა და კაპიტალის გადაადგილების თავისუფლებიდან, ყველაზე შეზღუდული - სამუშაო ძალის გადაადგილება, კიდევ უფრო მეტად და თითქმის აბსოლუტურად შეიზღუდა. ერთმანეთის თანმიმდევრობით ქვეყნები, მართალია, საკარანტინო მიზნებით და გარკვეული დროით, მაგრამ რეალურად დაიხურა/დაიკეტა სხვა ქვეყნის მოქალაქეებისთვის. წამყვანმა ქვეყნებმა დაიწყეს თვითიზოლაციაზე გადასვლა, ჩაიკეტა საზღვრები, მთავრობებმა დაიწყეს ეგონისტური გადაწყვეტილებების მიღება ...

2020 წლის 21 მარტს საქართველოში გამოცხადდა საგანგებო მდგომარეობა*. საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შემდეგ საქართველოში შეიქმნა სიტუაცია, როდესაც შეიძლებოდა დამოუკიდებლად სისტემური გადაწყვეტილებების მიღება და წესრიგის ბევრი მექანიზმის გა-

* 21 აპრილამდე და შემდეგ გაგრძელდა მისი ვადა 22 მაისამდე.

მართვა, თან ეკონომიკის გაჯანსაღება, ანუ ის, რასაც უწოდებენ კრიზისის, როგორც შანსის გამოყენებას (ჯიბუჭი მ. 2020).

ეს იყო პროფესიული გამოწვევა. სამწუხაროდ, ჩვენთვის უცნობია სამთავრობო მუშაობის ინსაიდერული „სამზარეულო“, ამიტომ ჩვენი „აუტსაიდერული“ მიდგომა საგანგებო მდგომარეობისათვის დასაწყისშივე შემდეგი იყო: ატიპური მდგომარეობის, არაეკონომიკური-ბიოლოგიური ფაქტორებით გამოწვეული ეკონომიკური პრობლემების ზრდის ხარისხის განსაზღვრის საფუძველზე, უნდა შედგეს საქართველოს სოციალური და ეკონომიკური განვითარების საგანგებო გეგმა სხვადასხვა სცენარითა და პერიოდისთვის და შესაბამისი საგანგებო ბიუჯეტი.

მთავრობაში უნდა შეიქმნას უმაღლესი ეკონომიკური საბჭო, რომელშიც თავს მოიყრის საქართველოს ყველა ეკონომიკური პროფილის ინსტიტუტის, სასწავლო და სამეცნიერო, ბიზნესისა და პროფკავშირების, პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები. საგანგებო ეკონომიკური გეგმაც ამ საბჭოს ეგიდით უნდა შეიქმნას, რომ მას თავიდანვე დიდი კონსუსის დატვირთვაც ჰქონდეს.

ამრიგად, სასწრაფოდ უნდა იქნეს შეტანილი კორექტივები ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების სცენარებში 2020 წლისათვის, განხორციელდეს საბიუჯეტო პოლიტიკის რაციონალიზება და 2020 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის ძირეული გარდაქმნა, ხარჯების ოპტიმიზება და მობილიზება ახალი კორონავირუსის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის და მისი გავრცელების შედეგად პირდაპირი და ირიბი სოციალურ-ეკონომიკური უარყოფითი შედეგების სალიკვიდაციოდ.

ამასთან, დაცული უნდა იქნეს სასურსათო და კიბერუსაფრთხოება, რათა პირველმა რეალურ სივრცეში უზრუნველყოს ადამიანთა ფიზიკური არსებობა, მეორემ კი - ვირტუალურ სივრცეში გადატანილი, თითქმის მთელი სახელმწიფო, ბიზნეს და ადამიანური, ურთიერთობების უწყვეტობა.

26 მარტს მთავრობას წარვუდგინეთ ქვეყანაში ახლადწარმოქმნილი სასიცოცხლო მნიშვნელობის გამოწვევების დასაძლევად ახალი სახელმწიფო პროგრამების იდეა და მოკლე აღწერილობა (ჯიბუჭი მ. 2020).

სამწუხაროდ, მთავრობა არ წავიდა რთული, მაგრამ მომავალსა და პერსპექტივაზე ორიენტირებული გზით და აირჩია მარტივი, „ხანძრის ჩაქრობის“ პრინციპით მოქმედება. ამასთან, მთავრობის ხედვა ამ მოქმედებაში დაეფუძნა მიდგომას, რომ მისი მოქმედება მიმართულია ორ ფრონტზე: ერთი, ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის, ხოლო მეორე, ეკონომიკის გადარჩენაზე. ეს მიდგომა, ზოგადად ეკონომიკის გადარჩენა, ისევე როგორც ყველას დავეხმაროთ, ჩვენი აზრით, მცდარია. საქართველოს ეკონომიკაში კორონავირუსის გარეშეც ბევრი რამ კვდებოდა და ეხლა იმის გადარჩენაზე სახელმწიფო ზრუნვა თავიდანვე უშედეგობაზეა განწირული, ამასთან, გამოიწვევს რესურსების გაფანტვას და არ მისცემს სახელმწიფოს გადამწყვეტი პროგრამების შესრულებაზე კონცენტრაციის საშუალებას.

პანდემიისა და სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის შეკავების პროტოკოლი

საგანგებო მდგომარეობის ერთი თვის თავზე აშკარა გახდა, რომ ხელისუფლება ვერ ახერხებს ვერც პროგრამის წარმოდგენას და ვერც მენტალურ გარდევას და თავის საქმიანობას წარმართავს სხვა სახელმწიფოების მიერ განხორციელებული პოლიტიკის ანალოგიის პრინციპით ქართული გარემოს პრიორიტეტების სპეციფიკის თავისებური გააზრებით. თანაც, არ შეაქვს კორექტივები სახელმწიფო ბიუჯეტში, რის გამოც ბევრი მხარჯავი სუბიექტი ისე მოქმედებს, თითქოს არაფერი არ ხდებოდეს. ბევრი საბიუჯეტო ხარჯის სახეობა მასმედიაში აღმოჩნდება დროსა და სიტუაციის შეუსაბამო და საზოგადოების გულისწყრომას იწვევს, მაგრამ მათი ხარჯვა კანონითაა დადგენილი. იმ იმედით, რომ მთავრობა მაინც წავიდოდა სისტემური მიდგომის გზით, 21 აპრილს მთავრობას მიეცა რეკომენდაცია „პროტოკოლის“ სახით.

პოლიტიკის მოდელის არჩევა

დღეს მსოფლიოში აშშ-ს გარდა (რომელსაც საერთოდ არ აქვს პრობლემა აშშ-ს დოლარის მსოფლიო ფულის რანგში ყოფნის გამო), სულ რამდენიმე ქვეყანაა, რომელსაც შეუძლია ეკონომიკური კატაკლიზმების (რეცესია, კრიზისი), ან სხვა უბედურებების (ომი, მიწისძვრა, პანდემია და სხვ.) დროს ეკონომიკური და სოციალური მდგრადობის, წონასწორობის შესანარჩუნებლად უზარმაზარი ფული „ჩაასხას“ ეკონომიკის მანქანის ავზში და ეს მანქანა არ გააჩეროს. კორონავირუსის ინფექციის ეპიდემიის დროს სწორედ ეს გზა აირჩია აშშ-მ, იაპონიამ, გერმანიამ და სხვა ეკონომიკურად ძლიერმა ქვეყნებმა.

მეორე ჯგუფი, ის ქვეყნებია, და ასეთია მსოფლიო ქვეყნების 80%-ზე მეტი, რომელთაც ზემოთ აღნიშნული შესაძლებლობები არ გააჩნიათ ეკონომიკის მასშტაბიდან, საგადასახდელო ბალანსის მდგომარეობიდან, ეკონომიკის ღიაობა/ჩაკეტილობის, ეკონომიკის სტრუქტურისა და სხვა მიზეზების გამო. ასეთი ქვეყნებისათვის სიტუაციის მართვის პროტოკოლი მდგომარეობს მკაცრი საბიუჯეტო-ფისკალური და ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარებაში. ეს ძალიან მტკივნეული პროცესია, რომელიც სოციალური სფეროს შეკვეცასაც გულისხმობს. ამის კარგი მაგალითია საბერძნეთი. საერთაშორისო ორგანიზაციები, მათ შორის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი ამ პროტოკოლის მომხრეა მოცემული ჯგუფის ქვეყნებისთვის (2007-2009 წლების ფინანსური კრიზისის დროს მათი მთავარი რეკომენდაცია ეს იყო).

მესამე ჯგუფია ჩინეთი, კუბა, ჩრდილოეთ კორეა და კიდევ რამდენიმე „არასტანდარტული“ ქვეყანა - მათი ქცევა ეკონომიკაში პოლიტიკის არსებული სისტემის დომინანტით მიმდინარეობს, სუბიექტივიზმზეა და-

ფუძნებული და განზოგადებას არ ექვემდებარება - ინდივიდუალური ხასიათისაა.

დასკვნა: აციკლინი კიბოს უმჯობესების მოვლის მეთოდების დროს სამი სახის პოლიტიკა გამოიყენება: 1. ეკონომიკაში ფულის „უზომო ჩასხმის“, 2. უმკაცრესი საბიუჯეტო პოლიტიკისა და ხაჩუბის საკუთარ შემოსავლებთან შესაბამისობის უზუნველყოფის და 3. „ზეცენტრალიზებული და ახასტანდახტული“. საქართველომ მეორე ტიპის პოლიტიკა უნდა გააგახოს, ხადგანაც მას პიხვედი და მესამე ტიპის პოლიტიკის გაგახების შესაძლებლობა ახ აქვს.

საქართველოს მოქმედების ინდივიდუალური პროტოკოლის აუცილებლობა

საქართველო მიეკუთვნება მეორე ჯგუფის ქვეყნებს. შესაბამისად, მთავარი დასკვნა ისაა, რომ საქართველოს არ შეუძლია, ის ვერ შეძლებს ნებისმიერი დანახარჯების ფასად პანდემიასთან ბრძოლას, მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ეკონომიკის ფუნქციონირების სტატუს - კვოს შენარჩუნებას.

საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და მეგობარი ქვეყნების დახმარებები, საშინაო და საგარეო ვალი, შემოწირულობები - არსებული შემზღუდველი ფაქტორების გათვალისწინებით, როგორი მაქსიმუმითაც არ უნდა მოვიზიდოთ ის, ვერ იქნება იმ ზომის, რომ გამოვიყენოთ ეკონომიკაში ფულის „ჩასხმის“ აშშ-ის მაგვარი მიდგომა (ამისათვის საკმარისი არაა მოსალოდნელი 3 მლრდ აშშ დოლარი იმ შემთხვევაშიც კი, რომ ეს ფული იყოს თავისუფლად და უპირობოდ გამოყენებადი).

საქართველოსათვის მთავარი შიდა წყაროებია, როდესაც მობილიზებულ უნდა იქნეს ყველა შესაძლო წყაროდან რესურსი, მოხდეს ხარჯების ოპტიმიზება და განხორციელდეს უმკაცრესი მომჭირნეობა ხარჯებზე.

ამ საერთო პროტოკოლური მიდგომის გარდა, ყველა ქვეყანას და საქართველოსაც, მოუნვეს გაითვალისწინოს სპეციფიკა - ეს არ არის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები წმინდა სახით, მისი გამომწვევია პანდემია და ამავე დროს, დეფორმირებულია ღია ეკონომიკის სისტემა და ქვეყნები გადავიდნენ პროტექციონისტურ პოლიტიკაზე, ან ახლოს არიან ამ მდგომარეობასთან.

დასკვნა: სახედმწიფო ვადის აღება საქართველოსათვის ძალიან შეზღუდულია და თანაც, საეჭვოა ვადის იმ ზომით აღება, რომ ხაჩუბის სტატუს-კვო უცვლელი დაჩრეს. ახლებობს აგხეთვე დროის პიობდემა - ხოდის იქნება ეს. მანამდე საქართველომ ზემომჭიხნეობის ხეჭიმით უნდა მოახდინოს იმ ხესუხების მობილიზება, ხაც გააჩნია. უპიხვედესი ყუხადლება სახედმწიფო ბიუჯეტს უნდა მიექცეს. საქართველოს ახ აქვს იმის შესაძლებლობა, რომ სახედმწიფო ბიუჯეტიდან ახსებული ხაჩუბიცი შეინაჩრუნოს და ახადიც დაუმაგოს. ამიგომ, ახსებული ხაჩუბი უნდა შეკვეცოს იქ, სადაც შესაკვეცია და გაზაჩდოს იქ, სადაც ამას ახადი ვითაჩება მოითხოვს. შედეგად, სასწაფოდ შეიმუშაოს და დაამტკიცოს საგანგებო ბიუჯეტი.

საქართველოს მოქმედების საგზაო რუკა ძირითადი მიმართულებებით

საქართველოსათვის მოქმედების ინდივიდუალური სახელმძღვანელო ლოგიკურად უნდა იყოს: (1) მოსახლეობის გადარჩენა კორონავირუსის ინფექციისაგან და მათი (2) სურსათზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მინიმუმ შიმშილის თავიდან აშორების დონეზე. რადგანაც საქართველო ღია ეკონომიკის ქვეყანაა და მსოფლიოში პროტექციონიზმის ტენდენციები ქმნის საფრთხეს, რომ ფულის არსებობის შემთხვევაშიც, შეუძლებელი გახდეს საბაზო, სასიცოხლო პროდუქციის შექმნა, საქართველოს მოუწევს ამ უკანასკნელისათვის (3) ფორსირებულად შიდა რესურსების მობილიზება და მაქსიმალურად იმპორტის ჩამნაცვლებელი ეკონომიკის განვითარება, პირველ რიგში, სასურსათო პროდუქციის წარმოების კუთხით. ამასთან, ასევე (4) ფორსირებულად საჭირო იქნება ინტერნეტიზაციის გაფართოება, საინფორმაციო უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის შექმნა, ერთიანი სახელმწიფო კოორდინაციით.

ამრიგად საქართველოს რეალობას ართულებს ის, რომ ფულადი რესურსების უმკაცრესი ეკონომიის პირობებში, მას მოუწევს ხარჯების გაზრდა არამარტო პანდემიის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის, არამედ ახალი ხარჯების განევა სასურსათო და ინფორმაციული უსაფრთხოების სისტემების შესაქმნელად.

ფორმულა ასეთია: ადამიანების გადარჩენა და ამისათვის საჭირო ეკონომიკის შენარჩუნება, და სადაც საჭიროა - განვითარება.

ამ ჩარჩოს გარეთ, ყველაფერი მინიმიზებულია, ხოლო კონკურენტულ სფეროებში სიტუაცია ყალიბდება ფორსმაჟორული გარემოს შესაბამისად, გაჭირვებაზე ხელის მომთბობთა და სპეკულაციის წინააღმდეგ უმკაცრესი რეპრესიული ღონისძიებების პირობებში.

დასკვნა: ნათქვამიდან გამომდინარე, საქაჩვედოს მთავრობის მოქმედების საგზაო რუკა - სახელწოდებით - „გამაჩვევების პიოგჰამა“, „თავდაცვის პიოგჰამა“, ან სხვა ჩაიმე ოპტიმისგუჩი! ადგენს ოთხ ახად პიოგჰამას ((1) პანდემიასთან ბიძოლის, (2) სასუხსათო უსაფხთხოების უზრუნველყოფის, (3) სუხსათისა და კვების პიოდექტების წაჩმოების განვითაჩების (გაზაფხულის ფაქტოჩი სოფდის მეუჩნეობისათვის), (4) ინტეჩნეტიზაციის გაფაჩთოება, ციფხური მმაჩთვედობის გაუმჯობესება და ინფოჩმაციური უსაფხთხოების სისტემის შექმნა), ახდენს ძიჩითადი მიმაჩთუდებების ძიჩეუდ ჩევიზიას და საბიუჯეტო ხაჩების გადაღაგებასა და ოპტიმიზებას.

ფინანსირების მთავარი წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტი

სახელმწიფო ბიუჯეტში მისაღებ შესაძლებელი დამალული ფინანსური რესურსების „მოძიება“ უნდა განსხვავდებოდეს ტრადიციული მიდ-

გომებისაგან, საჭიროა, როგორც ბიუჯეტში რესურსების ძიებისათვის ევროკავშირის ლიდერების სხდომაზე აღინიშნა, კრეატიული, კონსტრუქციული, ინოვაციური მიდგომა. ეს უნდა იყოს არა რაღაც „სეკვესტრი“ თითოეული მხარჯავი სუბიექტისაგან ხარჯების ჩამოჭრის სახით, არამედ სრულიად ახალი საბიუჯეტო წესრიგი, რომელიც მოითხოვს საკანონმდებლო, ინსტიტუციურ და მხარჯავი სუბიექტებისა და პროგრამების ცვლილებებსა და გადალაგებას და ანტიკრიზისული ფონდის შექმნას.

ბიუჯეტის ადაპტაცია შეცვლილ სიტუაციასთან უნდა მოხდეს ხარჯების შემცირების გამო, მაგრამ როგორც შემოსავლების წყაროების შემცირების გამო (ეკონომიკური ზრდა -4,5 % +4,5%-ის ნაცვლად, საგადასახადო შემოსავლების შემცირება), აგრეთვე სახელმწიფოს ეკონომიის, მომჭირნეობის პოლიტიკის შედეგად.

ხარჯების შემცირება ბიუჯეტიდან „ამოვარდნილი“ შემოსავლების გამო - ამას ზუსტად დაიანგარიშებს შესაბამისი სტრუქტურები. ხარჯების სტრუქტურა უნდა შეიცვალოს აგრეთვე ახალი ფაქტორებით გამოწვეული ხარჯების ზრდის გამო (ლარის კურსის გამო საგარეო ვალების ზრდა).

პანდემიის წინააღმდეგ ბრძოლისა და ზემოთ მითითებული კიდევ სამი ახალი პროგრამის დასაფინანსებლად და გაუთვალისწინებული ხარჯებისათვის უნდა შეიქმნას საგანგებო ანტიკრიზისული ფონდი - საგანგებო მთავარი ღერძი. ბიუჯეტის ამ ფონდში გარდა საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციებისა და დონორების, აგრეთვე საქველმოქმედო სახსრებისა, უნდა შევიდეს თანხები, მიღებული ხარჯების შემცირებიდან ბიუჯეტიდან მომჭირნეობის პოლიტიკის შედეგად.

დასკვნა:

1. საგანგებო პირობების განხორციელებისათვის უნდა შეიქმნას ანტიკრიზისული ფონდი, ხოლო ახაპიზონობიხებადი ფაქტორები ქმნის იმის აუცილებლობას, რომ ამ ფონდში მოუდოდნედი ხისკების შემთხვევისათვის ახსებობდეს თავისუფალი ფული .

2. 2020 წლის დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტში შესაძლებელია ამ ფონდისათვის 1,5 – 2,0 მლრდ ლარის სახსრების გამოთავისუფლება უმკაცრესი მომჭირნე ხეჭიმზე გადასვლის შემთხვევაში.

3. აღნიშნული ახის ფასი, რომელსაც ქვეყანა იხდის მაშინ , თუ ამ გადაწყვეტილებას მიიღებს უახლოეს დღეებში, ხოლო საკითხის გადაგების შემთხვევაში, ამ ფასის სიდიდე შეიძლება შეუწვდომდად ძვირი გახდეს ქვეყნისათვის.

ხელისუფლების „ანტიკრიზისული გეგმა“

24 აპრილს „ანტიკრიზისული გეგმის“ სახით წარმოდგენილ (http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=541&info_id=75972) იქნა მთავრობის მიერ განსახორციელებელი ღონისძიებები, მათი დაფინანსების

ოდენობით და არც ერთი სხვა სისტემური, ნორმატიული ან მარეგულირებელი ცვლილება (პენსიის ინდექსაციის გარდა).

მთავრობამ ვერ შეძლო სისტემური და კომპლექსური ანტიკრიზისული პროგრამის წარმოდგენა, რომელიც იქნებოდა დაფუძნებული პროგრამულ მიდგომაზე და მოიცავდა კრიზისთან ბრძოლას ყველა ფრონტზე - ფასები, ფორსმაჟორულ სიტუაციაში გაკოტრების პროცესებს, ეკონომიკის სტრუქტურული ცვლილება, სკოლებისა და უმაღლესი სასწავლებლების ფუნქციონირებას, კულტურას და ა.შ. მან წარმოადგინა მმართველობისათვის ყველაზე მარტივი ტიპის მოქმედების გეგმა, რომელიც შინაარსობრივად კრიზისის შედეგების დაძლევის კი არა, არამედ კრიზისის შედეგებთან ადაპტაციის ღონისძიებებისაგან შედგება (ჭიბუტი მ. 2020).

„ანტიკრიზისული გეგმა“ სხვა არაფერია, თუ არა „ჩვეულებრივი სამოქმედო სტრატეგიულ გეგმაში კორექტირება“ (ჭიბუტი მ. 2020). ახალი გამოწვევების შესაბამისი პროგრამების დამატება, ძველი პროგრამების რევიზია ახალ გარემოებათა შესაბამისად და მათი განხორციელებისათვის ფინანსური რესურსების მოძიება და ყველაფერი ამის ასახვით დამტკიცებული ბიუჯეტის ტრანსფორმაცია საგანგებო ბიუჯეტად.

აღმოჩნდა, რომ ხელისუფლებამ ან არ გააკეთა, ან ვერ შეძლო ანტიკრიზისული გეგმის, როგორც სისტემური და კომპლექსური დოკუმენტის წარმოდგენა, სადაც მოცემული იქნებოდა მეცნიერულად დადგენილი „გეგმის წესრიგის“ შესაბამისად პროგრამები, მიზნები და ამოცანები, მათი განხორციელების ღონისძიებები, პასუხისმგებელი შემსრულებლები, სათანადო დაფინანსება და საგანგებო ბიუჯეტი, მისაღწევი მიზნები გაზომვად ინდიკატორებსა და მაჩვენებლებში.

სიტუაცია არ შეცვლილა - 7 მაისი - „ტურიზმის ამოქმედების ანტიკრიზისული გეგმის“, 12 მაისს - „განათლების ანტიკრიზისული გეგმისა“ და „სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ანტიკრიზისული გეგმა „ბრუნვა სოფელზე“ წარმოდგენის შემდეგ. მთავრობა ვერ გაშორდა ჩამოყალიბებულ სტერეოტიპებს და არსებული პროგრამების გაძლერებით შემოიფარგლა.

საგანგებო სიტუაციის შემდეგ

ხელისუფლებამ ვერ მოახერხა საგანგებო მდგომარეობით ესარგებლა და ქვეყანაში არსებული წესრიგის ხარისხი გაეზარდა. მან გაუშვა შანსი კარგად გამოეყენებინა საგანგებო მდგომარეობა, ახალი გამოწვევების შესაბამისად შეექმნა პროგრამები, მოეხდინა ბიუჯეტის ოპტიმიზაცია და მომჭირნეობის რეჟიმის განხორციელება, საბიუჯეტო სახსრების გადანაწილება და საგანგებო ბიუჯეტის მიღება ეკონომიკის განვითარების ახალი რეალობებიდან გამომდინარე, რითაც მოემზადებინა ქვეყანა ნებისმიერი სცენარით შემდგომი განვითარებისათვის. უფრო მეტიც, კრიზისის წინააღმდეგ მოქმედების პოლიტიკის საფუძვლად აიღო არასწორი ორი-

ენტერი - ე. წ. ეკონომიკაში „ფულის ჩასხმის“ – განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურად, იმის ნაცვლად, რომ გამოეყენებინა ინდივიდუალური პოლიტიკა ქვეყნის რესურსებიდან გამომდინარე. ამასთან, ჩვენი აზრით, მთავრობამ დაუშვა შეცდომა, რომ 2020 წლის სახემწიფო ბიუჯეტში ცვლილებები მარტშივე არ განახორციელა. აღნიშნულის შედეგები საგანგებო სიტუაციის მოხსნისთანავე გამომჟღავნდება და საგანგებო ბიუჯეტს ქვეყანა მაინც ვერ ასცდება, თუმცა დიდი ალბათობით, უკვე განვითარების ვარიანტების არჩევის შესაძლებლობის გარეშე.

ლიტერატურა:

- ჯიბუტი მ. საშველი (26.03.2020). <http://iverioni.com.ge/16749-mikheil-jibuti-sashveli.html>
- ჯიბუტი მ. (24.04.2020). რას გვიმზადებს მთავრობა -ანტიკრიზისულ გეგმას, თუ ღონისძიებათა ხარჯთაღრიცხვას
- ხელისუფლების „ანტიკრიზისული გეგმის“ სწრაფი წნწნ ტესტი, (25.04.2020)-
-<http://iverioni.com.ge/16771-mikheil-jibuti-khelisuflebis-antikrizisuli-gegmis-sts-rafi-tstststs-testi.html>
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76050
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76154df
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76108
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=541&info_id=75972
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76050
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76154df
- http://government.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=288&info_id=76108